ReWild the City

Ervaringskennis buurtbeheer

Lessen uit observaties en gesprekken met bewoners en professionals

Co-funded by the European Union

provincie Oost-Vlaanderen

EUROPEAN URBAN INITIATIVE

AUTEURS

Anika Depraetere	eCO-CITY
Elke Denys	eCO-CITY
Maja Meirlaen	eCO-CITY

DISCLAIMER

Views and opinions expressed are those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them. The content of this report reflects only the author's view. The European Commission is not responsible for any use that may be made of the information it contains.

ABOUT REWILD THE CITY

Project Number	EUI02-179
Project Title	Fast Forward: Rewild the City
Acronym	REWILD
Project Coordinator	Ellen Pecceu
Project Duration	01/12/2024 - 31/05/2028

ABOUT THIS REPORT

Related Work Package	WP5
Related Activities	A5.4
Lead Organization	PP3
Contributing Partner(s)	PP1, PP5
Submission Date	
Version control	V1, 8/10/2025 V2, 24/11/2025 V3, 07/09/2026

INHOUD

Inleiding 6

Doelstelling van dit onderzoek 6

Waarde van kwalitatief onderzoek 6

Overzicht van verzamelde data 6

Codeboom en analyse 7

Vaststellingen 9

Stewardship 9

Motivatie van burgers om zorg te dragen voor een publieke plek 9

Stewardship als spanningsveld 9

Verbinden van sociale en groene motivaties 10

Naar meer stewardship 11

Naar meer gedeelde zorg voor de publieke ruimte 11

Naar ecologisch stewardship 11

Groen versus biodivers groen 11

Toenemend ecologisch bewustzijn 11

Educatie vanuit ecologisch buurtbeheerde plekken 12

Naar meer draagvlak voor ontharden en vergroenen 12

Aansluiten bij noden 12

Conflicterende belangen en macht 12

Betekenisvol groen 13

Laten ervaren 13

Kennis van groen(beheer) 14

Gemeenschapsvorming en commoning 14

Groen en buurtbeheer als kansen op verbinding 14

Verbinding met de buurt - place attachment 14

Verbinding met elkaar - gemeenschapsvorming 14

Verbinding door gedeelde zorg - commoning 15

..... 15

De betekenis van trekkers 15

Een dynamiek op gang trekken 15

Trekkers als verbinders tussen straat en stad 15

Trekkers met aandacht voor diversiteit 16

Ondersteuning voor trekkers 16

Erkennen maar niet instrumentaliseren 16

Schakelpersonen 17

Wat zijn schakelpersonen? 17

Wat doen schakelpersonen? 17

Organisatorisch en administratief ondersteunen 17

Verbinden, versterken, commoning 18

Rechtvaardig, democratisch, duurzaam proceswerk 18

Kennis en ervaring 19

Nood aan specifieke kennis 19

Verwerven van de nodige kennis 20

Uitwisselen en borgen van ervaringskennis over buurtbeheer 21

Ontzorging en ondersteuning 21

Ondersteuning door de directe kring, trekkers en schakelpersonen 21
Ondersteuning door technische professionals 21
Ondersteuning door de Groendienst 22
Mensen en middelen 23
Zinvol investeren van tijd en energie 23
Bundelen van energie - investeren in integraal werken 23
Sociale tewerkstelling benutten in buurtbeheer 24
Investeren in schakelpersonen 24
Continuïteit 25
Erkenning 25
Erkenning en respect ervaren 25
Erkenning en respect voor het ‘meer-dan-menselijke’ 25
..... 25
Erkenning en respect van en voor andere buurtbewoners 26
Erkenning en respect van en voor schakelpersonen 26
Erkenning en respect van en voor groenwerkers op het terrein en controleurs 27
Met betrekking tot groenbeheer (door de stad zelf) 27
Met betrekking tot buurtbeheer (door bewoners) 27
Erkenning en respect van en voor ‘de stad’ 28
Omgaan met miskenning 29
In gesprek gaan 29
Verzuring 29
Schakelpersonen schakelen en politiseren 30
Regels en speelruimte 30
Samenvatting 32
Vaststelling 1 | bewoners aanvaarden ontharding en vergroening meer wanneer deze aansluiten bij hun noden. 32
Vaststelling 2 | buurtbeheer verrijkt en versterkt buurtbewoners en de stad als er gelijktijdig ingezet wordt op groenbeheer, ecologie en gemeenschapsvorming 32
Vaststelling 3 | mensen in een kwetsbare positie zetten zich in voor buurtbeheer 33
Vaststelling 4 | buurtbeheer staat of valt met erkenning 33
Vaststelling 5 | buurtbeheer vraagt om een omslag in het denken van individueel eigenaarschap naar gedeeld stewardship 34
Vaststelling 6 | buurtbeheer kan enkel op de lange termijn slagen als er voldoende geïnvesteerd wordt in ondersteuning 35
Vaststelling 7 | buurtbeheer vereist een directe lijn met iemand met mandaat 36
Vaststelling 8 | buurtbeheer vereist educatie en biedt educatief potentieel 36

INLEIDING

Buurtbeheer betreft het beheer van groen in de publieke ruimte door buurtbewoners. In dit rapport vatten we samen wat we geleerd hebben vanuit bestaand buurtbeheer in de stad Gent. Hiertoe voerden we tussen februari en september 2025 gesprekken met bewoners en professionals betrokken bij buurtbeheer en deden we observaties op plekken waar aan buurtbeheer gedaan werd. Deze plekken bestonden uit publieke parken, een zelfpluktuin, een buurtmoestuin, een semipublieke kruidentuin, plantvakken en geveltuintjes.

DOELSTELLING VAN DIT ONDERZOEK

Voor we binnen Rewild burgers zouden aanspreken, inspireren, motiveren om mee te werken aan straattuinen, plantvakken … deze mee te ontharden, te vergroenen en het beheer ervan op te nemen, moesten we zicht krijgen op **wat we hierover al wisten**. We zijn daarom gaan **praten en meedoen met bewoners en professionals** die al aan buurtbeheer deden.

WAARDE VAN KWALITATIEF ONDERZOEK

De vaststellingen in dit rapport zijn het resultaat van **kwalitatief onderzoek**.

Kwalitatieve data lenen zich ertoe een **diepgaander begrip** van de ervaringen van mensen te krijgen en om **hypotheses** te formuleren: wat werkt wellicht wel en wat niet? De samenvatting op het einde van dit rapport dient als dusdanig gelezen te worden. De vaststellingen gelden voor dit onderzoek en kunnen niet zomaar veralgemeend worden. Het zijn **hypotheses**, die wel kunnen dienen als basis voor **experimenten** met buurtbeheer.

Kwalitatief onderzoek **leent zich niet tot veralgemeningen**, maar **ook niet tot kwantitatieve uitspraken**. Als we in dit document schrijven ‘mensen zeggen/vinden …’ dan betekent dit dat minstens één persoon dit gezegd/gevonden … heeft’. Wanneer we kwantitatieve uitspraken doen als ‘soms’, ‘hier en daar’… dan geldt dit enkel voor onze eigen dataverzameling en gaat het niet om te veralgemenen kwantitatieve conclusies.

OVERZICHT VAN VERZAMELDE DATA

Onderstaande tabel biedt een overzicht van de verzamelde en verwerkte data.

OVERZICHT VERZAMELDE EN VERWERKTE DATA			
WIE	**METHODE**	**VERWERKTE DATA**	**OPMERKINGEN**
8 bewoners betrokken bij ▪ plantvakken ▪ geveltuintjes ▪ buurtmoestuinen ▪ een zelfpluktuin ▪ een publiek park	Semigestructureerd interview en observatie op de plek	7 veldnotities (verslag gesprek en observaties op de plek) en 1 transcriptie.	1 interview was met 2 bewoners tegelijk, 1 bewoner werd samen met een professional geïnterviewd.
5 professionals: ▪ 3 buurtwerkers ▪ 1 groene buurtwerker ▪ 1 groene opbouwwerker	Semigestructureerd interview en observatie op de plek	5 veldnotities (verslag gesprek en observaties op de plek)	

Meerdere bewoners en professionals tijdens een **werkmoment** in een semipublieke kruidentuin	Participerende observatie op de plek	1 veldnotitie	
4 medewerkers van de Groendienst van de Stad Gent ▪ 1 gespecialiseerd tuinier ▪ 2 controleurs ▪ 1 coördinator buurtbeheer	Semigestructureerd interview en observatie op de plek	2 veldnotities (verslag gesprek op kantoor en verslag gesprek en observaties tijdens een fietstocht met medewerkers op het terrein)	Tijdens de fietstocht spraken we ook ad hoc bewoners en professionals uit het middenveld.
2 professionals van de Propere Pierkes ▪ Een afvalophaler ▪ Een afvalsteward	Semigestructureerd interview en participerende observatie	2 veldnotities (1 verslag gesprek, en 1 verslag gesprek en observaties tijdens deelname aan ophaling vuilnis)	
2 professionals uit Rotterdam ▪ Een sociaal ondernemer ▪ Een groenadviseur van de gemeente	1 semigestructureerd interview online, 1 gevolgde webinar	1 veldnotitie (verslag van het online gesprek) en 1 transcriptie (van het webinar via YouTube)	

CODEBOOM EN ANALYSE

We analyseerden deze data via een **thematische analyse** en maakten hiervoor gebruik van het programma Nvivo14. Voor het coderen maakten we gebruik van een **codeboom** die we al eerder binnen het Rewild-project hadden opgesteld. We deden dit door 12 observatieverslagen van eerdere overlegmomenten rond de participatieve wijkaanpak te coderen. Hieronder zie je de hoofdcodes uit deze codeboom:

VOOR EEN GESLAAGDE SOCIAALRECHTVAARDIGE ONTHARDING EN VERGROENING MET PARTICIPATIE VAN BURGERS HELPT WELLICHT ...
01 eigenaarschap
02 stewardship
03 kennis en ervaring
04 tempo - timing
05 gemeenschapsvorming - commoning
06 vertrouwen
07 vlot contact
08 samenwerking
09 integrale aanpak
10 kader
11 instrumentarium
12 flexibiliteit
13 inzetten op de juiste schaal
14 plek
15 middelen - mensen - geld - tijd
16 ontzorging - ondersteuning

17 bewust sociaalecologisch rechtvaardigheidsbeleid

We **koppelden deze codeboom terug** naar partners binnen Rewild -voornamelijk medewerkers van de stadsdiensten en van het Gentse Milieufront- en analyseerden de data onder de codes die hun voorkeur wegdroegen:

- **kennis en ervaring**
- **gemeenschapsvorming en commoning**
- **middelen, mensen, geld en tijd**
- **ontzorging en ondersteuning**

We namen 2 bijkomende codes onder de loep die de voorkeur van eCO-CITY wegdroegen.

- **Stewardship**
  Onder deze code hadden we immers veel gevat over wat bewoners motiveert om zich in te zetten voor groen en voor hun buurt. Dit kon belangrijke handvatten bieden bij het uitwerken van experimenten.
- **Erkenning**
  Vanuit de inschatting dat dit een cruciale voorwaarde is om buurtbeheer te doen slagen.

VASTSTELLINGEN

In wat volgt geven we samengevat de belangrijkste vaststellingen onder elk van deze codes.

STEWARDSHIP

We starten met de overkoepelende code stewardship die je ruim kan opvatten als **alle zorg voor alles en iedereen in de publieke ruimte**, niet uit eigenbelang, maar in het belang van een groter geheel. Maar ook heel specifiek, als **de zorg voor 'groen' in de publieke ruimte**. Beide insteken, en van alles er tussenin, kwamen aan bod in onze gesprekken en observaties.

Motivatie van burgers om zorg te dragen voor een publieke plek

> *Ik vraag [buurtbewoner] Ginette of ze het verhaal kan vertellen van de boom voor haar deur. Ze vertelt dat de wortels van de boom ervoor zorgden dat de tegels naar omhoog kwamen. Ze was bezorgd dat er iemand over zou struikelen en wist niet hoe het dan zat met aansprakelijkheid. Je moet toch ook je stoep vrijmaken van sneeuw? (gesprek buurtbewoner).*

Burgers dragen zorg voor een publieke plek vanuit **verschillende motivaties**.

- Buurtbewoners zetten zich in voor de buurt omdat ze er zich **thuis voelen** of thuis willen voelen. Ze maken zich de buurt eigen.
- Daartoe willen ze hun buurt mooi maken, netjes en veilig houden. **Esthetiek, netheid en veiligheid** zijn drijfveren voor stewardship.
- Dat thuisgevoel kan ook inhouden dat bewoners zich **verbonden willen voelen met medebewoners** en zich hiervoor inzetten. Ze kunnen zich vanuit deze motivatie ook inzetten voor meer groen. In de gesprekken vertellen buurtbewoners bijvoorbeeld dat ze kansen zien om buren te verbinden op een plek door die groener en gezelliger te maken.
- Buurtbewoners willen zich ook inzetten voor groen in de buurt omwille van de **gezondheidsbevorderende aspecten** ervan. Ze noemen rust en ruimte, koelte en schaduw, plaats voor persoonlijk herstel, maar ook de mogelijkheid op ontmoeting en sociaal contact.
- Hier sluit bij aan dat bewoners **graag bezig zijn met groen**. Buurtbewoners die zelf geen tuin hebben zijn blij met een aanbod in de buurt waar ze hun groene vingers in kunnen zetten.
- Stewardship biedt mensen ook **zingeving** en verbondenheid met een groter doel of geheel. Ze doen het niet voor zichzelf, ze doen het voor deze boom, deze plant, de bijen en vlinders … Voor sommige buurtbewoners ligt hier een **ecologisch gedachtegoed** aan ten grondslag. Door zelf buurtbeheer op te nemen kunnen ze iets betekenen voor de biodiversiteit, de ecologische weerbaarheid …

Stewardship als spanningsveld

> *Lieven [medewerker Groendienst] vindt het belangrijk dat buurtbewoners zoveel mogelijk vrijheid krijgen in hun keuze van planten en zelfs groenten die ze in hun plantenvakken plaatsen. Dit motiveert hen ook om het effectief te onderhouden. Daarvoor gaf Frederik (medewerker Groendienst) aan dat niet iedereen even blij is met de vele groenvakken die in nieuwe aanleg worden voorzien. […] De ene wil*

> *vooral bloemen, de andere wil gewoon groen, wat voor de ene waardevol is, is dat niet altijd voor de ander. (fietstocht Groendienst)*

Foto 1: tomaten in een plantvak beheerd door een buurtbewoner - foto Maja Meirlaen

Stewards kunnen **een motivatie delen, maar verschillen in de concrete invulling ervan**, bijvoorbeeld in wat ze 'mooi' vinden. Wanneer bewoners bijvoorbeeld hun ding doen met de boomspiegels die ze in beheer nemen, kan een chaotisch straatbeeld tot stand komen. Terwijl een meer uniform beheer voor andere buurtbewoners een welkom gevoel van rust kan bieden. Of we horen dat het bijvoorbeeld voor groenwerkers niet evident is om te zien dat een plantvak in buurtbeheer niet overeenstemt met wat in hun job als esthetisch wordt gewaardeerd.

Ook kunnen **verschillende motivaties tot stewardship met elkaar botsen**. We horen bijvoorbeeld dat een groenere buurt soms als tegengesteld wordt gezien aan een nette buurt.

Verbinden van sociale en groene motivaties

> *"Daarnaast moet je wel moeite doen om dat groenverhaal diverser te maken. Bijvoorbeeld, welk type bloemen wil de Bulgaarse bevolking in de wijken? Of welke groenten? Welk verhaal zit daarachter over de plek waar ze vandaan komen? Zo creëer je eigenaarschap én sociale controle: "Hé, blijf van mijn mooie bloemen af!"." (gesprek groene buurtwerker).*

Foto 2: het wijkbudget 'Paden Kruisen' verbindt samen zwerfvuil opruimen aan ontmoeting en gezelligheid - foto Anika Depraetere

Het is zinvol **verschillende motivaties tot stewardship met elkaar te verbinden**. En te zoeken **waar groene en sociale motivaties elkaar kunnen versterken**. In de gesprekken horen we dat dit bijvoorbeeld gebeurt wanneer buren elkaar informeren over waterretentie of elkaar ontzorgen bij de aanleg van een geveltuin, wanneer ontmoeting gekoppeld wordt aan de aanleg en het onderhoud van stukjes groen in de buurt, bij de inschatten welk soort groen zal aanslaan in de buurt …

Soms wordt de **verbinding gelegd vanuit 'groene' hoek**. Een groenwerker met interesse in permacultuur ziet bijvoorbeeld onmiddellijk de sociale implicaties voor de buurt. Soms komt de **verbinding vanuit 'sociale' hoek**, bijvoorbeeld een buurtwerker die de expliciete keuze maakt en de middelen krijgt om te werken rond groen in de buurt om van daaruit ook in te zetten op gemeenschapsvorming.

Bij de code gemeenschapsvorming gaan we hier uitgebreider op in.

Naar meer stewardship

Naar meer gedeelde zorg voor de publieke ruimte

> *"Mensen zijn het intussen wel een paar generaties gewoon van, alles wat daarbuiten is, daar moogt ge eigenlijk niet aankomen, en ge moogt niet plukken en… Gelijk vroeger, ik ken veel mensen die zo guerrilla gardening deden, echt om dat probleem aan te geven hé, van het moet niet allemaal gazon zijn hé, en die kregen boetes hé als ze gepakt werden en nu doet de stad het zelf." (gesprek buurtbewoner)*

Buurtbewoners geven aan dat ze het jammer vinden dat hun **gevoel voor stewardship niet ruimer gedeeld** wordt. Buurtbewoners vertellen dat 'het vroeger anders was' en dat de cultuur van mee het beheer van je omgeving opnemen in België minder heerst. In andere landen is het meer vanzelfsprekend om 'je wel te bemoeien met de publieke ruimte'. 'Bij ons namen verschillende overheden deze taken over.' Nu wordt dit voor een stuk terug gestimuleerd maar dat vergt **een omslag in het denken van burgers en overheden** en brengt een discussie over verantwoordelijkheden met zich mee.

Naar ecologisch stewardship

Groen versus biodivers groen

> *Mensen vinden het belangrijk dat hun buurt er mooi en net uit ziet. Maar dit botst soms met een biodiversiteitsvisie die niet altijd door iedere bewoner gesmaakt wordt. Onkruid lijkt niet van waarde te zijn voor een bewoner, maar is voor ons van onschatbare waarde. (medewerker Groendienst)*

Het zich inzetten voor de publieke ruimte, zelfs voor groen, houdt niet noodzakelijk een erkenning van 'het ecologische' in. Ecologisch waardevol groen wordt bijvoorbeeld niet noodzakelijk als 'mooi' of 'net' beleefd. Buurtbewoners die zich inzetten voor dit ecologisch waardevol groen krijgen opmerkingen van andere buurtbewoners die het 'vuil' vinden. Maar ook een controleur van de Groendienst getuigt dat groenwerkers een verwilderd plantvak met pioniersvegetatie slordig kunnen vinden.

Toenemend ecologisch bewustzijn

> *"Maar ik denk zelfs allee iedereen op het politiek spectrum, of dat ze het nu toegeven of niet, begint wel door te hebben dat het echt een probleem is." (gesprek buurtbewoner)*

In de gesprekken vertellen bewoners ons ook dat het **ecologisch bewustzijn onder de bevolking toeneemt** en dat de meeste mensen, zelfs als ze zich niet expliciet uitspreken, ervoor gewonnen zijn. Of dat zo'n **draagvlak volgens hen pas ontstaat na de vergroening**, wanneer mensen de vergroende plek kunnen ervaren. Ze noemen dat de Groendienst van de stad nu zelf veel meer ecologisch te werk gaat. Bewoners zeggen ook dat volgens hen het bewustzijn van de noodzaak om ecologisch te werk te gaan **bij politici toeneemt**. Ze geven voorbeelden van hoe ze zelf **politici aanspreken, bij hen lobbyen en gehoor vinden**.

Educatie vanuit ecologisch buurtbeheerde plekken

> *"Het is wel wijs om te denken dat er meer mensen naar hier zouden kunnen komen zoals klassen. Ook oudere mensen die op die manier een beetje de hitte of 'woestijn stukjes' in de stad kunnen vermijden zonder al te ver te gaan ook. Dat ge gewoon vrij en lokaal zo een plaats hebt." (gesprek buurtbewoner)*

Ze geven ook aan dat **plekken waar ingezet wordt op ecologisch buurtbeheer kunnen bijdragen aan ecologisch bewustzijn** door mensen het te laten ervaren: het voelen van het temperatuurverschil met de rest van de wijk, het ruiken van bepaalde bloemen, het zien van meer groen en het ervaren van rust. Hier kan ook educatie aan gekoppeld worden.

Naar meer draagvlak voor ontharden en vergroenen

In de gesprekken vertellen bewoners en professionals ons niet enkel over buurtbeheer en het ecologische gehalte ervan. Ze hebben het ook over de stap ervoor: het **ontharden en vergroenen van de publieke ruimte**, conflict en polarisatie hierrond, en hoe een groter draagvlak gecreëerd kan worden.

Aansluiten bij noden

> *[De groenadviseur] vertelt dat de gemeente Rotterdam een ambitieus beleid heeft rond vergroening. Vergroening wordt gelinkt aan biodiversiteit en klimaatadaptatie, en recent wordt ook de link gemaakt met andere beleidsthema's zoals onder andere mobiliteit. Ze merkten dat ze moeten verbreden om meer aansluiting te hebben met de noden van de buurt, en dus ook om meer draagvlak te kunnen ontwikkelen. (gesprek groenadviseur gemeente Rotterdam)*

We horen van de groenadviseur uit Rotterdam, maar ook van schakelpersonen hier, dat om bewoners mee te krijgen in ontharding en vergroening in hun buurt, om er **draagvlak** voor te creëren, het van belang is **aan te sluiten bij hun noden**. En hierbij een **integrale bril** op te zetten. Die noden betreffen bijvoorbeeld mobiliteit, spel en ontspanning, gezondheid, veiligheid, voedsel, (groen)afval …. Een buurtbewoner vertelt dat **variatie in de inrichting** van de plek mogelijk mee verklaart waarom buurtbewoners er zo positief over zijn: er zijn 'wilde' stukken, afgewisseld met een strakkere moestuin, een ontmoetingsplek onder een boom, … De plek leent zich tot divers gebruik, en zo kunnen verschillende bewoners er hun gading vinden. Een professional pleit voor een zekere **witruimte bij ontwerp**, of voor een **tijdelijke invulling**. Doorheen het gebruik van die ruimte worden noden duidelijk die mogelijk nog niet gekend zijn.

Conflicterende belangen en macht

> *[Buurtbewoner] Marie-Louise vertelt dat de groep bewoners die betrokken was [bij de actiegroep voor ontharding en vergroening van de site], redelijk beperkt was. Het was een strategische overweging om niet te groot te willen worden omdat ze wilden vermijden een tegenbeweging (pro-auto) te voeden. Vanuit eenzelfde strategisch oogpunt heeft ze 'altijd met de vrouwen gebabbeld'. (gesprek buurtbewoner)*

Foto 3: boomspiegel versus geparkeerde wagen - foto Maja Meirlaen

Bewoners en professionals getuigen hoe het ontharden en vergroenen van een plek kan botsen met andere belangen, bijvoorbeeld met betrekking tot parkeren.
Miskenning van zo'n belang leidt soms tot **polarisatie.** En die loopt vaak **langs maatschappelijke breuklijnen** als jong-oud, arm-rijk, autochtoon-allochtoon enz. We zien dit hier en daar ook in de gesprekken die we voerden.

Evengoed horen we over **schakelpersonen die een cruciale rol spelen in het creëren van een draagvlak over diversiteit heen** en vanuit een meer integrale aanpak. Bijvoorbeeld bewoners die een moestuin onderhielden in een superdiverse buurt kregen een lokale munt waarmee ze konden winkelen in buurtwinkels.

Er zijn schakelpersonen die in de gesprekken **vraagtekens plaatsen bij de macht van een lobbyende, milieubewuste witte middenklasse**. Via de wijkbudgetten kunnen zij voor een stuk bepalen hoe de publieke ruimte er uit ziet, maar kan de stad zelf niet beter een algemeen belang dienen?

Betekenisvol groen

> *Toen we met een paar buren rondgingen om te vragen wie een geveltuin wou, vroegen we ook wat ze precies wilden: de Bulgaren wilden rozen, er waren ook een paar druivelaars. (gesprek buurtbewoner)*

Bewoners of professionals die de buurt willen meekrijgen, vertellen ons dat het belangrijk is om aan die buren te vragen **welke soort groen voor hen betekenis heeft**. Voedsel bijvoorbeeld heeft betekenis door een duidelijke **gebruikswaarde** voor individuele gebruikers (pluktuinen), maar ook voor gemeenschapsvorming. Ook composteren kan betekenisvol zijn voor de buurt vanuit een duidelijke, en onmiddellijke gebruikswaarde.

Laten ervaren

> *"Er is hier een pleintje in de buurt dat nogal verhard is. Ik ben van plan om daar met het buurtcomité eens banken en stoelen te gaan zetten, mensen uit te nodigen voor een drankje… en dan zullen de mensen zeggen, 'maar vent, dat is hier toch lelijk' en dan kun je met je groen verhaal komen." (gesprek buurtbewoner)*

In de gesprekken wordt ook gezegd dat het zinvol kan zijn, burgers **eerst te laten ervaren** wat ontharden en vergroenen op een specifieke plek inhoudt om zo meer draagvlak te creëren.

Het helpt ook om **heel concreet** aan te bellen met bijvoorbeeld een gratis bloembak, om buurtbewoners een eerste **kleine, op korte termijn realiseerbare, stap** richting geveltuin te doen zetten.

Er zijn ook buurtbewoners die pas '**meedoen**' met buurtbeheer wanneer een project 'gerealiseerd' wordt, wanneer ze concreet de handen uit de mouwen kunnen steken.

Tastbare, gerealiseerde projecten **inspireren** tegelijk andere buurtbewoners om iets gelijkaardigs te doen. De Groendienst haalt aan dat ***"Zien doen, doet doen"*** een belangrijke succesfactor is voor buurtbeheer.

Kennis van groen(beheer)

> *Ook het concept 'vaste planten' kenden veel mensen niet. We moesten echt uitleggen dat de plant haar blaren zou verliezen in de winter, maar dat ze ze gewoon mogen laten staan en dat die dan wel terug groeit in de lente. Veel mensen verwijderden de planten omdat ze dachten dat die dood waren, en ze wilden dat weer proper zetten. En omdat ze er wel vanuit gingen die wij nog een keer zouden passeren met nieuwe plantjes. (gesprek buurtbewoner)*

Bewoners die zich inzetten voor het groen in de publieke ruimte, geven aan dat ze soms schrikken van het **gebrek aan kennis** over groen bij andere buurtbewoners. Ook een schakelpersoon wijst ons erop dat de kennis en ervaring om met groen bezig te zijn geen algemene kennis meer is, en deze terug opgebouwd moet worden. Onder de code kennis en ervaring gaan we hier dieper op in.

GEMEENSCHAPSVORMING EN COMMONING

We haalden al aan dat **verbinding** een belangrijke motivatie kan zijn voor stewardship, en dat er van daaruit bijvoorbeeld ingezet wordt op 'een gezellige, groene plek waar mensen elkaar kunnen ontmoeten'. Groen en buurtbeheer bieden echter ruimer kansen op verbinding.

Groen en buurtbeheer als kansen op verbinding

Zowel sociale als groene professionals ondervinden dat groen een belangrijk middel is om **mensen samen te brengen**, **op een positieve manier te betrekken** op de buurt en **eigenaarschap te laten ontwikkelen**.

Verbinding met de buurt - place attachment

> *"Wat heel belangrijk is, is dat mensen het gevoel krijgen van 'ik zie jou'. Als mens, zonder de labeltjes die soms aan mensen vasthangen, wil je erkend worden in wat je doet en wie je bent. Dat helpt mensen groeien. Die erkenning kan je ook geven door de groene plek herkenbaar te maken voor hen. Door bijvoorbeeld bewust planten in te zetten die ook in Turkije groeien of waar ze thee van kunnen maken die ze graag drinken. Die herkenbaarheid creëert een thuisgevoel, zo krijg je integratie via planten". (groene buurtwerker)*

Via groen kunnen bewoners **herkenning en erkenning ervaren** en zich thuis voelen in hun buurt. Door het opnemen van buurtbeheer, kunnen bewoners zich **meer verbonden voelen met hun buurt**. Niet alleen doordat ze er zorg voor opnemen, maar ook omdat **de buurt aangenamer en mooier wordt**. Ze hopen dat ook andere buurtbewoners zich hierdoor **trotser** voelen en zich meer **thuis voelen** in hun buurt.

Verbinding met elkaar - gemeenschapsvorming

> *Interviewer: Wat zou je als tip geven aan mensen die willen starten met groenbeheer op straat?*
> *Buurtbewoner: Het is zalig om buiten bezig te zijn, mensen spreken u aan, ze blijven staan om een babbeltje te doen, hoe tof is dat? […] Je komt eens in contact met de anderen, eens buiten uw eigen living. Zelfs fietsers doen teken vanaf hun fiets.*

Buurtbewoners voelen zich door groen en buurtbeheer ook **meer verbonden met elkaar**. Actief bezig zijn in de publieke ruimte leidt tot **kleine ontmoetingen.**

Het biedt daarenboven de kans om **mensen te ontmoeten die ze anders niet zouden ontmoeten** en zo nieuwe verbindingen te leggen. We horen dat buurtbeheer soms expliciet wordt ingezet als **manier om aan gemeenschapsvorming te doen** en erg betekenisvol kan zijn voor een superdiverse stad.

Zeker wanneer buurtbewoners samen actief aan de slag gaan. Doorheen **samen doen** en **gezelligheid** kunnen na verloop van tijd **sterkere relaties** tot stand komen. Buurtbewoners voelen zich beter sociaal ingebed in de wijk en breiden hun sociale netwerk uit. Professionals stellen die **'doe-mentaliteit'** soms expliciet voorop: "Vanuit dit gezellig samenzijn worden dan wel dingen geregeld.", zegt een groene opbouwwerker ons.

Verbinding door gedeelde zorg - commoning

> *"Mensen uit de buurt komen hun groenafval hier afgeven. Dat is interessant, want er wordt vaak over korte keten gesproken en eigenlijk is dit een vorm daarvan." Terwijl [buurtbewoner] Gert nog bezig is met de takken en het groente afval van de vrouw, wordt [buurtbewoner] Ismaël aangesproken door een jonge gast die vraagt of hij straks tijd heeft om nog wat te schaken. (gesprek buurtbewoners)*

Foto 4: zelfpluktuin als voorbeeld van een common - foto Elke Denys

Samen werken in de publieke ruimte, aan groen in de buurt, kan een kwestie worden die iedereen aanbelangt, kan bijdragen aan een gevoel van 'gedeeld belang', een gevoel van **samen zorg te dragen, niet alleen voor de common, maar ook voor elkaar.**

De betekenis van trekkers

Op vlak van buurtbeheer werken sommige bewoners **een beperkt initiatief** uit zoals het onderhouden van een plantvak. Anderen zijn **trekker van een groter initiatief** met betrekking tot het groen in hun buurt.

Een dynamiek op gang trekken

> *'jij moet je van niets aantrekken, wij regelen alles'. (gesprek buurtbewoner)*

Trekkers **nemen mensen in hun straat of hun buurt mee in een dynamiek**. Met de steun van 'Wijk aan Zet' organiseerden buurtbewoners bijvoorbeeld straatfeesten, deelden bloembakken uit en reikten een prijs uit voor de groenste gevel. Hierna gingen ze deur aan deur met het voorstel om een geveltuin aan te leggen.

Trekkers als verbinders tussen straat en stad

> *Ik vraag aan [buurtbewoner] Patrick hoe hij betrokken is geraakt bij het beheer van de straat. […] De Wegendienst gaat bij grote werken op zoek naar iemand die de*

> *'go between' kan zijn tussen de buurt en de werken, vragen vanuit de buurt kan bundelen, kan communiceren met de werfleider etc. 'Zodat ze niet van 17 mensen tegelijk mails krijgen' en ook om te bemiddelen bij problemen, zoals toen iemand een kraan in zijn huis kreeg. De Wegendienst vroeg dit op een infomoment en 'iedereen keek naar Patrick'. Zijn contact met de wegendienst was [x]. Hij benadrukt in zijn verder verhaal voortdurend het belang van het rechtstreeks contact met [x]. (Gesprek buurtbewoner]*

Trekkers kunnen ook **de link leggen tussen hun straat of buurt en de stad.** Een 'buurtburgemeester' getuigde dat hij het fijn vond dat de Wegendienst hem een seintje gaf betreffende de mogelijkheid om ruimte te voorzien voor geveltuinen bij de heraanleg van een stratencluster. Hij ging op eigen initiatief de buurt rond om mensen hierover te informeren, met succes.

Trekkers met aandacht voor diversiteit

> *"Toen mijn zoon naar school ging in de buurt, leerde ik een kleuterleidster kennen die ook in de buurt woont. We sloegen de handen in elkaar om te werken aan 'zorg voor de wijk'. Want het is hier ook een transitwijk hé, dus 'hoe kunnen we via de kinderen werken aan een meer propere wijk'? De school is ook echt een buurtschool en het publiek is echt een representatie van de wijk, dus via die leerkracht spraken we wel echt de diverse gezinnen en kinderen van de buurt aan." (gesprek buurtbewoner)*

Soms letten trekkers er expliciet op **een diversiteit aan buurtbewoners** mee te nemen in hun initiatief.

Ondersteuning voor trekkers

> *Ik vraag wat de rol van de stad dan kan zijn als ze 'niet mogen uitlokken'. Marie-Louise [buurtbewoonster] zegt 'iemand die het in gang steekt op de juiste manier coachen'. (gesprek buurtbewoner)*

Het is ook van belang dat de initiatieven van deze trekkers **sociaal ingebed** geraken**.** Zo krijgen ze meer slaagkans en slagkracht, kunnen ze verduurzaamd en naar de buurt verbreed worden. Sommige buurtbewoners beginnen daartoe zelf een buurt- of straatcomité. Anderen hebben strategische contacten met een buurtwerker, wijkregisseur, groenwerker,…

Ook materiële ondersteuning is belangrijk. Denk aan een **subsidie** voor een straatfeest waarmee trekkers een 'prijs voor de groenste gevel' kunnen uitreiken, of een budget vanuit Wijk aan Zet waarmee plantgoed en een kruiwagen aangekocht kunnen worden, … Maar evengoed omvat dit steun vanuit een stadsdienst in de vorm van knijpers voor vuilnis en snoeizakken.

Gemeente Rotterdam, die een lange geschiedenis van buurtbeheer kent, leerde al belangrijke lessen over de rol van trekkers. Hun voorwaarde voor buurtbeheer is momenteel dat het initiatief van de mensen zelf komt en dat ze minstens met vijf zijn om buurtbeheer op te nemen. Daarna volgt een gesprek met de wijkregisseur over **wederzijdse verwachtingen: 'Wat willen jullie van de stad?'.**

Erkennen maar niet instrumentaliseren

> *"We vinden het belangrijk dat Propere Pierkes [bewoners die hun straat net houden] burgers zijn en blijven. Dat we er met andere woorden niet te veel*

> *voorwaarden en eisen aan stellen, dat we hun engagement laten zijn wat het voor hen moet zijn. We schermen de Propere Pierkes ook bewust af, zodat ze niet ingezet kunnen worden als middel in een beleid." (gesprek afvalsteward)*

In de gesprekken wordt aangegeven dat het engagement van deze personen **niet geïnstrumentaliseerd moet worden**. Het voorbeeld van de 'buurtburgemeester' toont aan dat hij de impact van stadsbeleid kon vergroten, dus het is zeker een goede zaak dat hij een seintje kreeg van de Wegendienst. Aan de andere kant stelt hij 'dat het nu ook niet nodig is dat de stad mij voor van alles begint in te schakelen'.

Schakelpersonen

Wat zijn schakelpersonen?

> *"De sociale ondernemers zijn een beetje de typische profielen, maar het is expliciet de bedoeling dat ze vanuit de specifieke wijk actief zijn, en dat er door de samenwerkingen die zij opzetten ook andere mensen een rol opnemen in de publieke ruimte." (gesprek groenadviseur gemeente Rotterdam)'*

Met schakelpersonen bedoelen we personen die betaald worden om de link te leggen tussen de (noden in) een buurt en (het bestuur en beleid van) de stad. Deze rol kan opgenomen worden door een buurtwerker, een wijkregisseur, een groene opbouwwerker, … We onderscheiden ze van trekkers omdat in hun **professionele** taak vervat zit dat ze **een ruimer belang voor ogen houden**. Trekkers kunnen dit ook willen of doen, maar bij hen is het meer een kwestie van keuze.

Gemeente Rotterdam zet actief in op deze schakelpersonen. De gemeente identificeert een aantal wijken waar de klimaatuitdagingen urgent zijn en waar bewoners zelf minder handelingsmogelijkheden hebben. Ze stellen vanuit de gemeente een '**sociaal ondernemer**' aan die de noden in de wijk bekijkt, acties opzet en actief op zoek gaat naar verbreding. Het gaat over professionals die al bekend zijn in de wijk, er een actieve rol opnemen en de werking van de gemeente kennen.

Wat doen schakelpersonen?

De concrete inzet van deze schakelpersonen hangt samen met de grootte van en ambitie voor de plek. Ze ondersteunen buurtbeheer **organisatorisch en administratief**. Ze **verbinden, versterken en bevorderen commoning**. Ze zorgen ervoor dat activiteiten op een **sociaal rechtvaardige** manier verlopen.

Organisatorisch en administratief ondersteunen

> *Ik vraag of Rik [groene buurtwerker] er altijd bij is. Is de ondersteuning van Rik noodzakelijk? Ginette [buurtbewoner] zegt dat ze denkt dat ze het zelf wel zouden kunnen. Ze is wel blij met zijn tekstjes, of telkens er iets met de computer moet gebeuren… Want daarin is ze niet meer helemaal mee. (gesprek buurtbewoner)*

Met buurtbeheer gaat organisatorisch en administratief werk gemoeid. Schakelpersonen nemen dit voor een deel zelf op of ondersteunen bewoners erbij.

- Ze **pikken ideeën van buurtbewoners op** en helpen hen ze verder uit te werken.
- Ze helpen buurtbewoners om **ideeën in te dienen op de participatieplatformen** van de stad en ondersteunen bij papierwerk en communicatie met de (administratie) van de stad.
- Ze bieden eerste hulp bij bureaucratische ervaringen.
- Ze kennen de werking en de (on)mogelijkheden van de stad.

- Op grotere plekken **organiseren ze werkdagen** waarop een aantal vaste en seizoensgebonden taken uitgevoerd worden.

Verbinden, versterken, commoning

> *"Werkdagen organiseren en op die werkdagen zorgen dat iedereen deelneemt. Ook al betekent dat bijvoorbeeld dat iemand die dag zelfgemaakte limonade aanbrengt en verder niet participeert, het feit dat deze persoon deze actie doet, ondersteunt het proces." (gesprek groene buurtwerker)*

Buurtbeheer is soms een zaak van individuen. Schakelpersonen kunnen hen versterken, maar er ook voor zorgen dat meer buurtbewoners er hun schouders onder zetten en het een gedeelde zaak wordt.

- Ze **coachen** buurtbewoners die een initiatief in de buurt trekken.
- Ze zorgen dat de **bredere buurt** op de hoogte is en betrokken wordt.
- Ze organiseren **ontmoeting en gezelligheid**. Op werkdagen zorgen ze bijvoorbeeld voor koffie, een gezamenlijk eetmoment ter afsluiting …
- Ze maken informele praatjes en **erkennen** intussen **ieders inbreng en bijdrage**.
- Ze brengen **groenexpertise** binnen.
- Ze voorzien in **belangrijke randvoorwaarden** zoals (herstel) van materiaal en het aankopen van (nieuwe) planten.
- Ze leggen de **link** met andere projecten en organisaties.

Rechtvaardig, democratisch, duurzaam proceswerk

> *"Binnen de moestuin is er altijd een wisselwerking. Als je iets verkrijgt, moet er iets voor terug komen. Bijvoorbeeld, de herboristen krijgen een grotere plek, maar in ruil moeten ze dan een opleiding geven aan de groep." (gesprek buurtwerker)*

Foto 5: een schakelpersoon zorgt ervoor dat ook een sociale organisatie een stukje moestuin kan beheren op een common - foto Anika Depraetere

De inzet van schakelpersonen zorgt er ook voor dat buurtbeheer rechtvaardig en democratisch verloopt, en meer kans heeft ook op lange termijn te blijven bestaan.

- In de gesprekken komt meermaals het belang van het aansluiten bij de noden van bewoners op een plek naar voor. Schakelpersonen **zijn aanwezig in een wijk** en hebben daardoor vaak **zicht op die noden**. Ze werken bottom-up. Sociale ondernemers uit Rotterdam sluiten aan bij evenementen die sowieso in de wijken plaatsvinden. Ze benutten deze om met bewoners in gesprek te gaan en zicht te krijgen op hun noden.
- Schakelpersonen **sluiten aan bij initiatieven van bewoners**. Professionals die via een convenant of projectwerk betaald worden ervaren meer flexibiliteit om dit te doen dan wie als stadspersoneel betaald wordt. Ze letten er ook op om de **initiatieven niet over te nemen**, maar het eigenaarschap bij bewoners te laten.

- Ze **behartigen bewonersbelangen** of bemiddelen bij conflict met de overheid/de administratie.
- Ze **voorkomen een eenzijdige toe-eigening** van de plek. Schakelpersonen waken erover dat een diversiteit aan mensen 'iets heeft aan het collectief beheer.'
- Ze kunnen vanuit een mandaat **tussenkomen bij conflict**.
- Ze spannen zich in om **ook buurtbewoners die minder gezien en gehoord worden** te betrekken.
- Ze **verlagen de drempel** door ervoor te zorgen dat ieder naar eigen mogelijkheden kan meedoen.
- Ze zijn **een constante** in een buurt in verandering.
- Schakelpersonen **zorgen ervoor dat buurtbewoners 'gewoon buurtbewoner' kunnen blijven**, en voor een stuk ontzorgd worden van materiële, organisatorische en sociale kwesties die met buurtbeheer gepaard gaan. Hierdoor vergroot de kans dat het buurtbeheer volgehouden wordt.

KENNIS EN ERVARING

Nood aan specifieke kennis

> *Op een werkmoment wordt er ook nagedacht over een bloemenweide. De groene opbouwwerker heeft nog veel zakjes met zaden, de buurtbewoner die herboriste is bekijkt de samenstelling en zegt dat dit wel mooi is. De zadenbank van de serre wordt er ook bijgehaald en gescreend door de buurtbewoner die bio-boerin is. (verslag werkmoment)*

Foto 6: naamplaatje bij een vijgenboom in een zelfpluktuin - foto Elke Denys

Uit onze gesprekken en observaties komt naar voor dat er **nood is aan specifieke vakkennis** zowel met betrekking tot ontharden, als wat betreft het aanplanten en beheren van groen. Een buurtwerker vindt het geen goed idee groenbeheer zomaar over te laten aan burgers, zonder daar een soort coördinatie op te voorzien. Ook de medewerkers van de Groendienst vertellen over plekken die ze in buurtbeheer geven en die ze later terug moeten overnemen en herstellen omwille van een gebrek aan soortenkennis. Dit leidt tot frustratie.

Daarnaast haalden we hierboven al aan dat er ook nood is aan meer **ecologische kennis en bewustzijn** onder de bevolking, maar ook bij groenwerkers. **Deze educatie** kan deels vanuit **good practices** van buurtbeheer komen.

Specifieke voorbeelden van deskundigheid of nood aan advies die genoemd worden in de gesprekken zijn:

- Wat zit er in de ondergrond (m.b.t. aanleggen van groen)?
- Hoe bescherm je de bodem (tegen hitte)?
- Hoe bouw je de bodem op?
- Hoe ga je ecologisch om met (on)gedierte?

- Welke planten bevorderen biodiversiteit?
- Hoe plant je specifieke planten?
- Welke klimhulp hebben planten nodig? (En kan dat bijvoorbeeld op mijn gevel?)
- Welke planten kunnen op welke bodem?
- Wat is eetbaar en wat niet?
- Is de bodem vervuild?
- Hoe (ecologisch) wieden? Hoe snoeien? Hoe maaien? Hoeveel verwildering is wenselijk dan wel onwenselijk?
- Hoe kweek je (ecologisch) groenten?
- Hoe vang je water op? Hoe houd je water vast?
- Hoe composteer je?
- Hoe leg je (ecologisch) paadjes aan?
- Is beheer door bewoners op een specifieke plek voldoende veilig (bijvoorbeeld m.b.t. verkeersveiligheid)?
- Hoe pak je dit cocreatief aan?

Verwerven van de nodige kennis

> *Ismaël [buurtbewoner] is samen met […] een jongere uit de buurt tomatenplantjes aan het verpotten. Met veel zorg splitst hij kleine zaailingen en plant zaailing per zaailing in een potje. Hij toont [de jongere] hoe hij het best tewerk gaat. Hij doet dit in de schaduw en legt […] uit waarom hij dat doet. "Als tomatenplantjes vanuit de serre plots rechtstreeks in de zon komen kunnen ze verbranden. Zoals wij mensen zeker hé. We doen dit proces in de schaduw, zodat de plantjes beschermd zijn en toch wind kunnen vangen. Wind verhout en maakt de plant sterker."*

Foto 7: tijdens onze fietstocht komt een bewoner spontaan advies vragen aan de gespecialiseerde tuinier van de Groendienst - foto Maja Meirlaen

Buurtbewoners **verwerven deze kennis en vaardigheden op verschillende manieren**.

- Ze kunnen zelf (beroepsmatig) **expert zijn** in een relevant vakgebied.
- Of ze verwerven de nodige kennis en vaardigheden **al doende** door er vele uren en opzoekwerk aan te besteden.
- Of ze **leren van andere buurtbewoners of schakelpersonen** die een zekere expertise hebben terwijl ze samen bezig zijn.
- Ze kunnen ook leren uit **workshops of kennisacties** georganiseerd door schakelpersonen.
- In Rotterdam leren buurtbewoners van **wijktuinmannen**. Tijdens de fietstocht met de Groendienst horen en zien we dat buurtbewoners **advies vragen aan de medewerkers van de Groendienst**.

Bewoners vertellen dat ze **graag meer willen leren**. Dit gebeurt nu vaak ad hoc.

Uitwisselen en borgen van ervaringskennis over buurtbeheer

> *"[…] een tactisch gat bij stadsbeheer. Want kleine bewonersinitiatieven daar is van alles voor geregeld en hele grote projecten. Maar daar tussenin, projecten waarbij je echt samen met bewoners aan de slag gaat zoals wij dat nu in de wijkaanpak doen, dat is eigenlijk heel nieuw. Dus we zijn een soort van aan het pionieren en beleid aan het maken en naar ons idee is dat ook de enige manier om dat klimaatonrecht tegen te gaan." (sociaal ondernemer gemeente Rotterdam)*

In de bezochte projecten verwerven buurtbewoners en professionals ook **ervaringskennis over buurtbeheer**, over wat hiervoor nodig is, over wat wel werkt en wat niet. Er is nood aan het **uitwisselen** van deze ervaringskennis.
Er is ook nood aan **kennisborging**, en aan het meer **opnemen van 'wat werkt' in de standaarden** van de betrokken stadsdiensten.

ONTZORGING EN ONDERSTEUNING

Ondersteuning door de directe kring, trekkers en schakelpersonen

> *"De rotsblok lag eerst tussen de bomen, maar mijn kleinzoon heeft die verlegd omdat er ook autosporen waren middenin het stukje." Toen we na afloop van het gesprek gingen kijken waren er ook autosporen in het begin, waar de kleinzoon het rotsblok had weggehaald, en er was een plantje afgeknakt. Ginette [buurtbewoner] zucht: "Ik zal hem dan moeten vragen om die blok terug te leggen.". (gesprek buurtbewoner)*

Onder de code 'gemeenschap en commoning' zijn we al ruim ingegaan op de **belangrijke ontzorging en ondersteuning die trekkers en schakelpersonen bieden bij buurtbeheer**. Buurtbewoners die buurtbeheer opnemen krijgen ook hulp van **buren, familie of vrienden**.

Hieronder gaan we vooral nog in op de **ondersteuning die technische professionals en de Groendienst kunnen bieden.**

Ondersteuning door technische professionals

> *Als we later gaan wandelen op [het project] duidt Emile [buurtwerker] een paar zaken aan die binnen een overeenkomst met de Groendienst zouden kunnen opgenomen worden: ophalen snoeiafval, voorzien van houtsnippers voor de paadjes, … (gesprek buurtwerker)*

Onder de code 'kennis en ervaring' haalden we al de nood aan ondersteuning door het aanreiken van kennis aan. Buurtbewoners hebben verder vooral hulp en advies nodig van technische professionals bij **zaken die fysiek te zwaar of te technisch** zijn.

- Medewerkers van de Groendienst ondersteunen al bij **snoeien en maaien**, het **ophalen van snoeiafval**, het **leveren van compost en houtsnippers**, het voorzien van **water**, … In Rotterdam zet men hiervoor **wijktuinmannen** in die verbonden zijn met de wijk en goed gekend zijn door buurtbewoners.

- Tegelijk is er **vraag naar meer ondersteuning door de Groendienst**, bijvoorbeeld in het ter beschikking stellen van materiaal, het herstellen van materiaal, het geven van advies …
- Buurtbewoners krijgen ook **ondersteuning van de afvalintercommunale IVAGO** wat betreft het ophalen van verzameld zwerfvuil en sluikstort. We zien dat hierbij ook **maatwerk** wordt geleverd. En tegelijk dat er soms **vraag is naar meer ontzorging** op dit vlak.

Ondersteuning door de Groendienst

> *[Op een specifieke plek] is er een erg actieve bewonersgroep. Die sturen hem [de gespecialiseerde tuinier van de stad] een mailtje 'Het is nodig dat je eens komt.'. Dat voelt voor hem minder als een klacht. Maar bewoners vragen bijvoorbeeld ook: 'We hebben een trouwfeest, wil je de appels komen opruimen'. Met appels opruimen zouden ze heel veel werk hebben. Als er dan ook al iemand komen maaien is of met een machine erover, is het appelmoes. Bewoners klagen ook soms over de bijen/wespen. Ze hebben veel werk met fruitbomen. Ze hebben ook geen tijd om ze goed te snoeien. Er zijn ook afspraken dat bij een specifieke soort het snoeien niet mag. 'Het is moeilijk om tussen iedereen overeen te komen'. (fietstocht Groendienst)*

We zoomen nog even in op de ondersteuning van buurtbeheer door de Groendienst omdat we vooral medewerkers van deze dienst hebben gesproken.

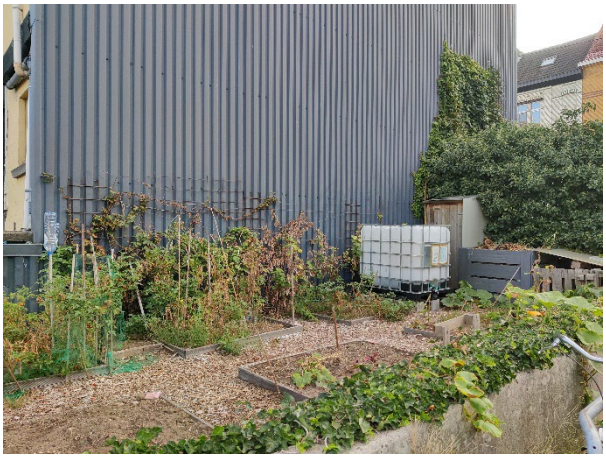

Foto 8: buurtbewoners kregen toestemming om een watertank te plaatsen bij deze buurtmoestuin - foto Elke Denys

- Zowel bewoners, schakelpersonen als groenwerkers zeggen dat er **nood is aan duidelijke afspraken** over wie wat opneemt binnen buurtbeheer. Deze afspraken worden soms vastgelegd in een overeenkomst.
- Zo'n overeenkomst betekent echter niet dat alles ook echt duidelijk is, dat iedereen de afspraken naleeft, dat er geen **nood kan ontstaan aan herziening**, of dat **gemaakte afspraken overgedragen worden naar nieuwe bewoners**.
- Een schakelpersoon drukt de nood uit aan **meer communicatie** en vooral aan **een rechtstreekse lijn met de Groendienst** om concreter af te kunnen spreken bij vragen en onduidelijkheden. De medewerkers van de Groendienst op het terrein hebben dan weer nood aan vlot beschikbare contactgegevens van bewoners die buurtbeheer opnemen. Ook binnen de Groendienst intern stroomt niet alle nodige informatie voldoende door.
- Er lijkt niet standaard **tijd voorzien in het drukke takenpakket van groenwerkers op het terrein om contact te maken met bewoners** en na te gaan of zij specifieke ondersteuning nodig hebben. We zien de medewerkers vlot ingaan op vragen van bewoners tijdens onze fietstocht. Tegelijk geven de medewerkers aan dat vragen van bewoners soms als een teveel of als een klacht voelen. Als bewoners bepaalde ondersteuningsvragen niet stellen, worden ze ook niet gelenigd. Er wordt niet nagegaan of bewoners dan wel op de hoogte zijn van die ondersteuningsmogelijkheid.

MENSEN EN MIDDELEN

Hieronder gaan we in op een aantal specifieke aspecten met betrekking tot het investeren van tijd, energie en middelen in buurtbeheer.

Zinvol investeren van tijd en energie

> *[Buurtbewoner] Ginette is blij dat ze materiaal hebben vanuit Propere Pierkes. Ze hebben nu ook zakken voor groenafval, voor de bladeren in de herfst. 'Want ja, dan regent het, is het glad en kunnen mensen vallen'. Bij de buren zou er een verstopping geweest zijn door bladafval dus ze wou dit vermijden. Nu hebben ze zakken, maar het duurde wel lang vooraleer dit geregeld was. (gesprek buurtbewoner)*

Foto 9: de zakken met zwerfvuil verzameld door een Proper Pierke wachten op afhaling - foto Elke Denys

Buurtbewoners die buurtbeheer opnemen investeren tijd, energie en soms eigen financiële middelen. Ze nemen deel aan een werkdag, helpen met het verzamelen van zwerfvuil, zijn verantwoordelijk voor het openen en afsluiten van de plek... In de gesprekken vangen we op waar energie van bewoners verloren gaat of waar ze de investering ervan als zinvol ervaren. Dit sluit nauw aan bij het ervaren van erkenning en werken we verderop meer uit.

Uit de gesprekken krijgen we de indruk dat **individueel buurtbeheer van plantvakken veel energieverlies kan betekenen**. Bewoners die een plantvak onderhouden vinden het belangrijk een duidelijk mandaat te hebben over dat stukje groen en dat ze het nodige materiaal zonder **omslachtige aanvraagprocedures** kunnen verkrijgen. Ze haken af als plantjes **gestolen** worden, als de **afbakening van de plantvakken niet duidelijk** is, en als het **onmogelijk blijkt om het vak netjes te houden**. Groenwerkers geven aan dat het voor hen niet altijd duidelijk is wanneer de buurt beheert, en wanneer zij aan zet zijn. Het is voor hen ook **frustrerend** om te zien dat sommige stukken niet meer beheerd worden. Het ontbreekt de groenwerkers regelmatig aan contactgegevens (en tijd) om eens te informeren bij de betrokken bewoners.

Bundelen van energie - investeren in integraal werken

> *De buurtwerker ziet nog heel wat opties om de dynamiek rond groen in de wijk verder uit te bouwen. 'Mocht je echt volop personeel inzetten, zou je kunnen inzetten op boomspiegels [in een straat] en hier een leuk verhaal mee maken samen met de handelaars. Als je echt je tijd neemt… Het zou een sterkte zijn om dit als stadsdienst samen met andere stadsdiensten wijkgebonden uit te werken, bijvoorbeeld ook de Dienst Economie'. (gesprek buurtwerker)*

Verschillende buurtwerkers benadrukken **dat de energie van buurtbewoners en buurtwerkers/groenwerkers misschien beter gebundeld kan worden in een integraal buurtverhaal** waar verschillende wijkgebonden stadsdiensten, en eventueel een schakelpersoon met kennis van de wijk, in betrokken zijn.

Sociale tewerkstelling benutten in buurtbeheer

> *Personeelsinzet is daar sowieso voor nodig. Opzetten is eenvoudiger, maar in leven houden... Eigenlijk zou je hier sowieso tewerkstellingsprojecten op moeten inzetten. Er zijn mensen die afgeschreven zijn op de arbeidsmarkt, maar die wel nog perfect in staat zijn tot wat uren vrijwilligerswerk, die daarmee echt het verschil kunnen maken door aanwezigheid, sociale controle,... Dit zou meer erkenning moeten krijgen. (gesprek buurtwerker)*

Een buurtwerker, en ook een aantal actieve buurtbewoners houden een pleidooi om **aan buurtbeheer op grotere plekken sociale tewerkstelling te koppelen**. Dit om (kwetsbare) bewoners die engagement (kunnen) opnemen, te waarderen.

Investeren in schakelpersonen

> *Deze werking wordt aangestuurd door Sergio [groene buurtwerker]. Zijn kostprijs op jaarbasis is €3500, materiaal en werkingskosten inbegrepen. Sergio begeleidt 9 werkdagen per jaar. Die vallen op een zaterdagnamiddag, wat cruciaal is voor de tuiniers. Hij bepaalt wat per werkdag moet gebeuren, waarbij hij iedereen aan het werk zet en begeleidt (hij kan ondertussen inschatten wat iedereen fysiek aankan), kiest en bestelt het plantgoed en haalt het ook af, overlegt met Groendienst en buurtwerk, is online steeds bereikbaar voor advies wat moestuinieren en de parkzone betreft, snoeit de bomen en struiken, controleert en keert de compost. (gesprek buurtbewoner)*

Professionals en bewoners benadrukken **de 'minimale inzet' en 'maximale impact' van schakelpersonen**. Een buurtbewoner maakte zelf een overzicht van de in haar ogen noodzakelijke inzet van de schakelpersoon op het moment dat ze te horen kreeg dat zijn inzet misschien zou worden afgebouwd. Ze maakte een overzicht van het aantal vrijwillige uren die er op de plek werden gepresteerd, uren die niet zouden worden gepresteerd zonder de betaalde inzet van een schakelpersoon.

OM EEN INDRUK TE GEVEN VAN HET VRIJWILLIGERSWERK DAT IN 2022 GEPRESTEERD IS:

– op de werkdagen:	227 werkuren
– buiten de werkdagen:	108 werkuren
– afvalverzameling op het terrein en containers klaarmaken (waardoor Ivago niet op [de site] hoeft te komen)	48 werkuren
– openen en sluiten van de grote toegangspoort (beperken van overlast als sluikstorten, dealen en inbraken)	48 werkuren
– werkkot bouwen (grotendeels klaar)	60 werkuren
TOTAAL:	491 werkuren

We gaven eerder aan dat de gemeente Rotterdam bijvoorbeeld actief inzet op deze schakelpersonen. Schakelpersonen in onze gesprekken werden betaald als stadspersoneel of bijvoorbeeld via een convenant of projectwerk.

Continuïteit

> *Er is veel verloop in de wijk, en dat zorgt voor weinig continuïteit. Overname van taken is dan niet altijd zo evident, waardoor bewoners soms hun voeling kwijt geraken. Nu wordt dat opgevangen door Sergio [groene buurtwerker] die merkt dat sommige zones minder goed beheerd worden en daar dan actie in onderneemt. (gesprek buurtwerker)*

Een **knelpunt voor buurtbeheer, en ruimer voor buurtinitiatieven, is continuïteit**. Zeker in **wijken in transitie** waar er veel verloop van bewoners is, en soms ook veel verloop van professionals.

Een controleur van de Groendienst geeft aan dat hij omwille van dit risico bij buurtbeheer aanstuurt op **een grotere groep van mensen**, met een **gemixte leeftijd** en op een **goede communicatie met elkaar**.

ERKENNING

Hieronder vatten we samen wat in onze gesprekken en observaties naar voor kwam met betrekking tot erkenning: wie wil erkenning voor wat? Wie geeft erkenning? Wanneer voelen mensen zich miskend enz.

Erkenning en respect ervaren

Erkenning en respect voor het 'meer-dan-menselijke'

> *Als we na het gesprek buiten staan bij de boom vertelt [buurtbewoner] Ginette ook dat ze voor werken in de straat, een stuk wortels van de boom hebben doorgesneden. En dat de Groendienst heel kwaad was. 'Gelukkig leeft hij nog' zegt ze. Ginette herhaalt 'dat is door die liefde van ons hé'. (Gesprek buurtbewoner)*

Foto 10: rotsblok moet plantvak beschermen tegen beschadiging door parkerende wagens - foto Anika Depraetere

Voor we op de intermenselijke relaties inzoomen staan we even stil bij 'groen' en 'niet-menselijk leven', en de erkenning hiervoor binnen buurtbeheer. **Bewoners die aan buurtbeheer doen en groenwerkers op het terrein delen met elkaar een erkenning en respect voor groen.** Ze vinden zin en betekenis in het zorg dragen ervoor, in de schoonheid of het leven die ze ermee creëren. Ze zijn trots op het geleverde werk of op hun buurt. Beschadiging van groen of een site van buurtbeheer die negatief in de media komt **raken hen in deze betekenisgeving**.

Erkenning en respect van en voor andere buurtbewoners.

> *[Buurtbewoner] Ginette zegt dat de buurt erg positief reageert op hun klein onthardingsinitiatief, tijdens de aanleg komen mensen zeggen dat ze goed bezig zijn. 'Ook al kennen ze de taal niet, ze steken dan hun duim op ofzo'. (gesprek buurtbewoner)*

Buurtbewoners die zich inzetten voor buurtbeheer krijgen van andere buurtbewoners **positieve feedback** over het groen en het moois dat ze creëren. Ze worden meteen ook **gezien en (h)erkend.** Mensen slaan een praatje, maken in het passeren een (h)erkennend gebaar, schenken een plant … Bewoners actief in buurtbeheer kunnen hier ook **identiteit aan ontlenen**. Zo stelt één van de bewoners die we spraken zichzelf voor als 'de composttrol'.

Evengoed getuigen buurtbewoners over het **ervaren van agressie**, bijvoorbeeld wanneer ze andere burgers in de publieke ruimte aanspreken op het beschadigen van groen of op het achterlaten van vuilnis.

Erkenning en respect van en voor schakelpersonen

> *Lieke [schakelpersoon] geeft aan dat de stad echt wel zijn best doet en daarin geholpen wordt door een Proper Pierke, die elke week enthousiast haar ronde doet in de wijk. Nadien krijgt het Proper Pierke van Lieke altijd een kopje koffie en een babbel, want erkenning is belangrijk. Ze zegt dat ook de tuiniers van de Groendienst van haar een kopje koffie krijgen. Waarop de controleur van de Groendienst zegt dat ze van hem mogen, dat ze het verdienen. (fietstocht Groendienst)*

Foto 11: tijdens onze fietstocht ontmoeten we een schakelpersoon die waardevolle informatie kan delen over het buurtbeheer op de site - foto Maja Meirlaen

Het **geven van erkenning** aan buurtbewoners die zich inzetten voor buurtbeheer is een **belangrijk deel van wat schakelpersonen doen**. Die erkenning zit er bijvoorbeeld in dat ze de buurtbewoners 'kennen' die aan buurtbeheer doen, dat ze 'weten' wat hun inzet is, dat ze een kopje koffie met hen drinken enz. Ze geven die erkenning ook aan anderen die ze zorg zien dragen voor de publieke ruimte, zoals de groenwerkers op het terrein.

Schakelpersonen **krijgen zelf ook erkenning** voor hun inzet van buurtbewoners. We gaven eerder het voorbeeld van een buurtbewoner die een overzicht maakte van de in haar ogen noodzakelijke inzet van de schakelpersoon op het moment dat ze te horen kreeg dat zijn inzet misschien zou worden afgebouwd.
Tegelijk ontstaat hier en daar de indruk dat een deel van hun werk ook niet gezien wordt. Een sociaal ondernemer uit Rotterdam noemt in dit verband het **meer onzichtbare proceswerk dat schakelpersonen verrichten**.

We spraken ook een buurtbewoner die in de feiten schakelpersoon was op een site en hier tijdelijk erkenning voor kreeg door dit te **formaliseren in een tewerkstelling**.

Erkenning en respect van en voor groenwerkers op het terrein en controleurs

Met betrekking tot groenbeheer (door de stad zelf)

> *In sommige parken komen mensen direct naar hen toe, in andere sporadisch. Soms met complimenten, maar vaak met klachten. Frederik [gespecialiseerd tuinier van de Groendienst] vertelt over een bewoner die al 3 jaar klaagt over het wildplassen aan de struikjes aan [een locatie], waar hij al drie jaar blijft zeggen: 'Nee, wij snoeien niet.' En hij nu de opdracht heeft gekregen om wel te snoeien. (fietstocht Groendienst)*

Groenwerkers krijgen erkenning van bewoners of passanten die hen een **compliment** geven terwijl ze bezig zijn. Meer indirect ook door de **vragen om advies** die bewoners hen stellen en hen erkennen in hun vakkennis en kunde. Het **uniform** dat ze dragen is hierbij van belang. Het maakt hen herkenbaar. En het geeft hen ook mandaat.
We haalden eerder aan dat **schakelpersonen** hen erkennen bijvoorbeeld door hen een kopje koffie aan te bieden.

Groenwerkers ervaren een gebrek aan respect wanneer het **groen dat ze aanplanten beschadigd wordt** of als ze **tussen uitwerpselen moeten werken**. Groenwerkers en controleurs van Groendienst getuigen ook dat bewoners **veel klachten** hebben. En dat, als zij niet ingaan op die klachten, er naar een hoger niveau wordt gegaan, en dat ze vervolgens soms moeten doen wat ze eigenlijk niet willen.

Vragen van bewoners worden door groenwerkers als klacht ervaren wanneer **de vraag onredelijk voelt**, er **geen tijd** voor is, of als er **conflicterende belangen** zijn. Er zijn ook bewoners die groenwerkers of controleurs overladen met klachten. Daarom voelen ze zich niet altijd comfortabel om hun directe contactgegevens aan bewoners te geven. Uit de gesprekken leren we dat de groenwerkers in hun concrete werk met **veel perspectieven en belangen** rekening moeten houden. Hun eigen wensen, mogelijkheden, ervaringen en inzichten kunnen hierbij miskend worden en dit raakt aan de autonomie in hun job.

Met betrekking tot buurtbeheer (door bewoners)

> *Lieven [controleur van de Groendienst] heeft een duidelijke visie op buurtbeheer. Hij vindt dat het de betrokkenheid van de buurt verhoogt. Zo merkt hij [op een specifieke site] dat er een heel gemotiveerde groep actief is en dat dat ook heel goed werkt. 'Mensen die initiatief nemen zijn heel gemotiveerd'. Het is een heel gemengde groep, waar hij ook veel vragen van krijgt en dus ook voor faciliteert. (fietstocht Groendienst)*

De groenwerker en controleurs die we gesproken hebben, hebben **erg uiteenlopende visies op en ervaringen met buurtbeheer**.
Een controleur die fan is, voelt erkenning voor bewoners en hun initiatieven en vindt zelf **voldoening en erkenning in de ondersteuning** die hij hen kan bieden. Ze ervaren wederzijds respect. Een andere controleur geeft aan dat buurtbeheer voor hem betekent **dat bewoners alles zelf doen**, hoewel hij wel ingaat op vragen naar ondersteuning zoals het leveren van houtsnippers.

Foto 12: twee plantenvakken in buurtbeheer - links een goed beheerde moestuin, rechts een verwilderd plantvak met pioniersvegetatie - foto Elke Denys

Buurtbeheer, en vooral '**gedeeld beheer', verloopt soms ook moeilijk**. Groenwerkers voelen veel eigenaarschap over het groen in de publieke ruimte. Daar komt ook bij dat zij potentieel en effectief op groenbeheer aangesproken worden. **Zij voelen zich miskend** wanneer ze bijvoorbeeld een plantvak dat er goed uitzag in buurtbeheer moesten geven en het later kapot terug krijgen en zij opnieuw moeten beginnen. Ook een verwaarloosd plantvak dat in buurtbeheer is, **raakt hen in een beroepseer**, de betekenis en zinvolheid van hun job. Groenwerkers kunnen niet altijd voorbijgaan aan een stuk dat door burgers beheerd wordt en er onverzorgd uitziet. Door dat stuk toch te beheren erkennen ze op hun beurt de bewoner niet.

Medewerkers van de Groendienst geven aan dat het ook **niet altijd duidelijk is of een plantvak in buurtbeheer is of niet**. Er is weliswaar het tegeltje 'Hier bloeit de buurt' dat moet aangeven dat een vak in buurtbeheer is, maar de tegeltjes kunnen niet altijd snel genoeg geplaatst worden. En bovendien stoppen bewoners er soms mee zonder iets te laten weten. De nodige contactinfo blijkt ook niet vlot voor handen opdat een groenwerker het snel even kan navragen bij een bewoner wanneer hij op het terrein is.

Erkenning en respect van en voor 'de stad'

> *Hoe kan een stad zich dan wel opstellen als burgers initiatief tonen? Volgens [buurtbewoner] Filip begint het bij erkenning, 'de stad moet erkennen dat er ergens een gat is dat ze niet kunnen invullen' - Hij benadrukt dat de stad heel veel wel kan. Dus dat dit een vaststelling is en geen oordeel. Vandaaruit kan vertrouwen groeien. En vandaaruit kunnen kansen gecreëerd worden, kan er budget worden toegekend, zaken doorgespeeld, etc. (gesprek buurtbewoner)*

Specifiek wat buurtbeheer betreft, wil de stad bewoners erkenning geven via de **straattegels** 'Hier bloeit de buurt' bij de plantvakken in buurtbeheer. We gaven hierboven al aan dat dit systeem mogelijk onvoldoende werkt. Het is ook niet duidelijk **of (andere) buurtbewoners eigenlijk wel weten waar deze tegels voor staan**? Indien niet, dan is hun waarde als teken van erkenning eerder beperkt.

Ruimer, voelen bewoners zich erkend als ze zien dat hun overheid in hen investeert **doordat er iets gebeurt in hun wijk**. In dit verband vertelt de sociaal ondernemer uit Rotterdam over een **groot wantrouwen bij mensen die zich niet gezien en gehoord voelen** door de overheid, waardoor ze ook niet instappen in vergroeningsprojecten of buurtbeheer. 'Zien dat de overheid ook in hen investeert' heeft een **belangrijke symbolische waarde** en maatschappelijke impact.

Omgekeerd voelen bewoners zich soms **miskend wanneer de overheid niet op een vraag ingaat**. In onze gesprekken en observaties waren er bewoners die bijvoorbeeld een rechtszaak aanspanden tegen de stad omdat deze niet wou ingaan op hun **vraag om een specifieke plek te ontharden en vergroenen.** Ze wonnen de zaak en kregen hiermee wel erkenning vanuit de rechtspraak. Er was evengoed een voorbeeld waarbij een bewoner een rechtszaak won om parkeerplaatsen te behouden daar waar de stad (en andere bewoners) wou ontharden en vergroenen.

Miskenning komt niet alleen voor wanneer de stad niet ingaat op noden van bewoners, maar heeft **ook betrekking op hun participatie**. Bewoners willen dat de stad hen **erkent als volwaardige partner**. Een schakelpersoon vertelde bijvoorbeeld dat bewoners zich miskend voelen **als de stad medewerkers die onvoldoende mandaat hebben naar een overleg stuurt**.

'De stad' is bovendien **niet een monolithische actor**. Het gebeurt dat de ene dienst, de ene persoon, erkenning biedt voor de vraag van bewoners naar meer vergroening of de vraag om te participeren, en de andere niet.

Omgaan met miskenning

> *"We zijn ook bezig met grotere projecten die in de buitenruimte aan de slag gaan en wat voor mij altijd weer belangrijk is, is dat we dus kijken naar de wijken waar die klimaatverandering het hardst gevoeld wordt en dat zijn wederom dus ook vaak de wijken waar mensen het gevoel hebben dat zij niet onderdeel zijn van een soort maatschappelijk gesprek over zaken of überhaupt over hoe hun straat eruitziet of over hoe hun stad eruitziet. We zien bijvoorbeeld ook dat dat de wijken zijn waar mensen heel weinig stemmen, terwijl je juist zou willen dat ze dat wel doen in die wijken. Dus het gaat enerzijds om het daadwerkelijk aanpassen van de buitenruimte maar voor mij gaat het net zoveel om het betrekken van die mensen daarbij en wat je daarmee veroorzaakt namelijk dat mensen het gevoel hebben dat zij wat te zeggen hebben over hun eigen leefruimte […] dan doet dat wat met mensen en met het vertrouwen." (sociaal ondernemer Rotterdam)*

Zowel bij bewoners, groenwerkers op het terrein, schakelpersonen … vangen we teleurstelling en frustraties op.
Ze gaan hier **op verschillende manieren mee om**.

In gesprek gaan

> *[Buurtbewoner] Marie-Louise vermeldt ook de nauwere contacten met de schepenen toen, 'ze waren toen meer aanwezig in de wijken', met name schepen [x] was voor hen belangrijk. Ze had hem eens uitgenodigd voor een huiskamergesprek. En kon zo deels ontfutselen waar de stad bang voor was: dat ze alle twee weken met een combi naar het park zouden moeten komen. Ze merkte ook dat [een andere schepen] gewrongen zat: hij moest de beslissing om er een parking van te maken verdedigen terwijl dit duidelijk niet strookte met zijn eigen gedachtegoed. (gesprek buurtbewoner)*

Er zijn bewoners die hun teleurstelling communiceren en **in gesprek gaan**. **Stadsmedewerkers op het terrein worden bijvoorbeeld rechtstreeks aangesproken** door de burger met klachten en vragen. Zij kunnen als eerste erkenning geven maar doen dit niet noodzakelijk altijd. Sommige medewerkers geven bijvoorbeeld aan dat ze dit niet tot hun taak rekenen, er is al werk genoeg. Burgers zoeken (dan) soms naar die erkenning **bij de administratie of bij politici**. En als ze het daar niet vinden soms bij de rechter.

Verzuring

> *Maar de buurt vindt de plek lelijk, er is lawaai en er komt geen initiatief vanuit de stad want 'het is hier [een sociale woonwijk] hé, we zijn quantité négigable'. (gesprek buurtbewoner)*

Het gebeurt echter ook dat bewoners niet (meer) in gesprek gaan en **de teleurstelling meteen inpassen in een ruimer verhaal van miskenning** en 'er niet toe doen'. Dit kan leiden tot verzuring en polarisatie. Soms hangt dit samen met diepgaande ervaringen van structurele uitsluiting en daaruit voortkomend wantrouwen tegenover een overheid. De sociaal ondernemer uit Rotterdam haalt dit aan, maar we horen ook in onze gesprekken geluiden die in die richting wijzen. De ervaring van een burger bij bijvoorbeeld het beheer van een plantvak raakt daarmee rechtstreeks aan grote thema's als het **vertrouwen in de overheid en de democratie.**

Schakelpersonen schakelen en politiseren

> *Rik [groene opbouwwerker] geeft ook het voorbeeld van [een ander project], dit project werd goedgekeurd maar al twee keer uitgesteld. Nu ontving hij een mail dat het opnieuw later komt op de planning (van de Groendienst). Dat krijg je niet meer uitgelegd aan de burger. Als professional iets moeten verplaatsen is soms frustrerend maar puur een kwestie van werkplanning aanpassen. Als bewoner is dat heel demotiverend. Hij heeft dit al veel aangekaart. (gesprek groene opbouwwerker)*

Schakelpersonen kunnen een rol spelen in het opvangen van teleurstelling van bewoners en het aangaan van de dialoog met bijvoorbeeld stadsmedewerkers. Ze kunnen ook als **onafhankelijke bemiddelaar** optreden wanneer bewoners onderling een conflict over buurtbeheer hebben en eventuele escalatie vermijden.

Tegelijk **ervaren schakelpersonen zelf ook soms teleurstelling** en kan hun begrip zodanig opgerekt worden dat ook zij vertrouwen verliezen. Hun **positie kan dan verschuiven van het ondersteunen van de dialoog naar het aanklagen van wat als onrecht ervaren wordt**.

Regels en speelruimte

> *We zien een plantvak waarin onder andere ook tomaten gekweekt worden. Of een plantvak waarrond iemand op een heel mooie manier een hekwerk heeft gemaakt. Dit is eigenlijk niet volgens de regels, maar wel heel mooi gedaan en ook hier knijpt Frederik [de gespecialiseerd tuinier] voorlopig een oogje toe, al heeft de landschapsarchitect de bewoner er wel al op aangesproken. […] Frederik geeft aan dat het ook over verantwoordelijkheid en veiligheid gaat. Stel dat iemand zich pijn doet aan die afsluiting van die bewoner of er over valt… (fietstocht Groendienst)*

Met betrekking tot buurtbeheer zijn er een aantal regels en afspraken tussen de stad en de betrokken bewoners, waar beide partijen op terug kunnen vallen indien de ander er zich niet aan houdt.
Wat we horen en zien is dat **bewoners buurtbeheer regelmatig anders (willen) doen dan afgesproken**. Soms vragen ze daar toestemming voor, soms ook niet. Dan wordt de stadsmedewerker op het terrein geconfronteerd met een praktijk die anders is dan voorgeschreven en overeengekomen. Een controleur van de Groendienst geeft als voorbeeld het dumpen van snoeiafval terwijl de Groendienst de ophaling wel faciliteert of het toevoegen van eigen groenafval aan het snoeiafval dat opgehaald wordt. Maar het kan ook gaan over tomaten in een plantvak.

Foto 13: een bewoner plaatste een eigen hekwerk om het plantvak dat hij beheert te beschermen - foto Elke Denys

Soms maakt de stadsmedewerker de inschatting **dat een afwijking gedoogd kan worden**. De discretionaire ruimte van de stadsmedewerker biedt **speelruimte** aan de burger.

Soms ziet een medewerker het niet als zijn taak om in te grijpen of andere keren wil de medewerker wel ingrijpen, maar lijkt er **geen hanteerbare manier voor handen**. Er bestaat bijvoorbeeld een **systeem met kaartjes** om bewoners die een plantvak niet goed beheren ter verantwoording te roepen, maar groenwerkers lijken het niet of nauwelijks te gebruiken. Ze lijken er zich niet comfortabel bij te voelen en er stellen zich praktische problemen zoals het achterhalen van het adres van de bewoner die verantwoordelijk is. Bij de Propere Pierkes bestaat er een procedure tegen het toevoegen van eigen huisvuil aan de zakken voor zwerfvuil en wordt er in sommige gevallen gesanctioneerd.

Het loslaten van een regel kan erg gewaardeerd worden door buurtbewoners, maar kan ook **conflict** voeden. De eigen inschatting om al dan niet in te grijpen kan verschillen van medewerker tot medewerker. Een bewoner vraagt zich bijvoorbeeld af waarom zij geen eigen afsluiting mag plaatsen terwijl ze ziet dat het op andere plaatsen wel gebeurt.

SAMENVATTING

We sluiten af met 8 samenvattende vaststellingen die we in dit onderzoek deden. Deze kunnen als basis dienen voor het opbouwen van experimenten rond buurtbeheer binnen Rewild, maar ook daarbuiten.

Vaststelling 1 | bewoners aanvaarden ontharding en vergroening meer wanneer deze aansluiten bij hun noden.

Ons onderzoek ging voornamelijk over buurtbeheer. Er is echter een **sterke link met ontharden en vergroenen**. Veel plekken waar bewoners nu buurtbeheer opnemen waren voorheen verhard. Regelmatig vertelden ze ons over het proces van ontharden en vergroenen en het draagvlak hiervoor. Bovendien wil de stad meer inzetten op buurtbeheer net omdat er meer onthard en vergroend zal worden en er dus ook een pak meer groen te beheren zal zijn.

We leerden hierover dat ontharding en vergroening beter aanvaard worden indien deze **aansluiten bij noden van buurtbewoners**. Een ontharde en vergroende plek kan bijvoorbeeld in voedsel voorzien, een ontmoetingsplek betekenen, een gezondere leefomgeving bieden, een plek zijn om in de vrije tijd aangenaam te vertoeven of te spelen, een buffer bieden tegen onveilig verkeer enz.

Er zijn bewoners die hun noden zelf kenbaar maken aan de stad, maar voor bewoners in een meer kwetsbare positie is het aangeraden **het terrein op te gaan** om te zien en te horen wat er leeft. Of er kan beroep gedaan worden op **mensen die al aanwezig zijn op het terrein**. Dit kunnen bijvoorbeeld buurtbewoners zijn die andere buurtbewoners vertegenwoordigen, medewerkers van allerhande organisaties op en rond die plek, groenwerkers op het terrein die regelmatig aangeklampt worden door bewoners met vragen of klachten …

Niet alle bewoners hebben een uitgesproken mening over ontharden en vergroenen of noden die ermee samenhangen. Er zijn mensen die een ontharde en vergroende plek **eerst moeten ervaren** voor ze er zich een mening over vormen. Daarom kan het zinvol zijn een plek **'tijdelijk'** in te richten en hierbij na te gaan wat werkt en wat niet. Daarnaast kan er ook '**witruimte**' opgenomen worden in het ontwerp als plek waar nog ongekende of veranderende noden gelenigd kunnen worden.

Het is **zelden mogelijk op één plek de noden van alle bewoners te lenigen**. Er moeten **doordachte keuzes** gemaakt worden. En deze moeten ook **verantwoord** worden naar bewoners toe. Dit gebeurt het best in een **rechtstreekse dialoog**. Dit neemt niet noodzakelijk de teleurstelling van mensen weg, maar toont hen wel dat **ze er toe doen**.

Vaststelling 2 | buurtbeheer verrijkt en versterkt buurtbewoners en de stad als er gelijktijdig ingezet wordt op groenbeheer, ecologie en gemeenschapsvorming

Hoewel we dit onderzoek voornamelijk ter ondersteuning van de Groendienst gedaan hebben, zien we doorheen de gesprekken en observaties dat **buurtbeheer om meer dan een goed beheer van groen door bewoners draait**. Bewoners kunnen **groene vingers** hebben en zich daarom graag inzetten voor groen in de buurt. Maar er zijn ook andere motivaties zoals het **zich verbonden willen voelen** met hun buurt en met andere buurtbewoners, het zich willen **inzetten voor meer biodiversiteit** …

Deze **motivaties kunnen met elkaar botsen** of een uitdaging voor buurtbeheer betekenen. Opvattingen over 'mooi groen en een nette buurt' kunnen botsen met inzichten over 'ecologisch waardevol groen'. Buurtbewoners die het beheer van een plek delen, kunnen het oneens zijn en **conflicten** hebben. Buurtbeheer

kan dan eerder verdelen dan dat het verbindt. Buurtbeheer kan ook **maatschappelijke uitsluiting versterken**. De ene buurtbewoner heeft een sterkere positie om via buurtbeheer zijn stempel op de publieke ruimte te drukken dan de andere.

Een **verbindend, sociaalrechtvaardig en ecologisch buurtbeheer** vraagt daarom om een **geïntegreerde aanpak** waarbij er tegelijk aandacht is voor goed groenbeheer, ecologisch beheer van de publieke ruimte en sociale aspecten zoals gemeenschapsvorming en sociale rechtvaardigheid. Buurtbeheer zit daarmee niet 'binnen' één dienst maar in de samenwerking tussen verschillende diensten. Een integrale aanpak verwezenlijkt doelstellingen van elke dienst. Maar biedt ook zicht op waar deze botsen en leidt tot doordachte keuzes.

Vaststelling 3 | mensen in een kwetsbare positie zetten zich in voor buurtbeheer

Mensen die zich in een kwetsbare maatschappelijke positie bevinden, door kansarmoede, doordat ze tot een etnisch-culturele minderheid behoren, door een psychiatrische aandoening … worden vaak **minder gezien en gehoord**. We stellen vast dat ook **zij zich volop inzetten voor buurtbeheer** en er verbinding en zingeving uit halen. Het is belangrijk deze inzet te zien en er erkenning voor te geven.
Een mooi voorbeeld hiervan in onze gesprekken was een buurtbewoner die via sociale tewerkstelling erkend werd voor zijn inzet op een door de buurt beheerde vergroende plek.

Mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie kennen vaak vele **ervaringen van uitsluiting en onrecht**. Een vraag vanuit de overheid, door wie ze zich in de steek gelaten voelen, om bij te dragen aan buurtbeheer kan **wantrouwig** onthaald worden. Vraagt de overheid dit omdat ze wil besparen of omdat ze bijvoorbeeld vindt dat de publieke ruimte meer van de burger mag worden? Het is belangrijk eerst het **vertrouwen te herstellen**. We horen dat dit kan door in te zetten op **kleine, heel concrete, snel realiseerbare projecten van buurtbeheer die ook aansluiten bij hun noden**. Mensen zien dat er iets gebeurt, dat de overheid ook iets voor hen doet. Ze kunnen snel en concreet vastpakken waar het om gaat, meedoen en resultaat zien. Zelfs als een klein project soms een beperkte meerwaarde heeft naar klimaatadaptatie of biodiversiteit toe, kan het symbolisch buitengewoon waardevol zijn.
De **ondersteuning door professionals die aanwezig zijn in hun leefwereld** en met wie ze vertrouwd zijn, is hierbij belangrijk om de kloof met de overheid te overbruggen. Wij hebben hen in dit rapport 'schakelpersonen' genoemd.

Vaststelling 4 | buurtbeheer staat of valt met erkenning

Mensen die zich inzetten voor het beheer van groen kunnen veel **voldoening en zingeving** ervaren in de schoonheid die ze creëren of het leven dat ze helpen gedijen. **Beschadiging van dit groen**, het achterlaten van zwerfvuil of uitwerpselen betekenen een **miskenning** en demotiveren. Dit geldt zowel voor buurtbewoners als voor groenwerkers. **Erkenning is belangrijk om gemotiveerd te blijven**. Het gaat dan niet enkel over respect opbrengen voor het groen dat ze verzorgen, maar ook dat hun **inzet gezien en gewaardeerd** wordt. Een complimentje van een controleur, een teken van erkenning van een voorbijganger, een kopje koffie van een schakelpersoon … zijn van groot belang.
Mensen dragen bovendien **op verschillende manieren** bij aan buurtbeheer. Het kan zijn dat buurtbewoners geen groene vingers hebben, maar elke dag de poort van een site openen en weer sluiten, zorgen voor drankjes en de afwas op een gezamenlijk werkmoment enz. Elk van deze bijdrages verdient erkenning.

Buurtbeheer kan voor groenwerkers een verlies aan eigenaarschap betekenen wanneer buurtbewoners de zorg voor groen overnemen en dat niet noodzakelijk goed doen. Het is belangrijk dit verlies te erkennen. Tegelijk kan het interessant zijn een aantal **groenwerkers de kans te bieden buurtbeheer expliciet te**

ondersteunen. Er kan veel zingeving, voldoening, erkenning liggen in het mogen delen van kennis en inzichten, het bieden van ondersteuning enz.

Vaststelling 5 | buurtbeheer vraagt om een omslag in het denken van individueel eigenaarschap naar gedeeld stewardship

Buurtbewoners zijn gemotiveerd om zorg te dragen voor groen in de publieke ruimte wanneer ze zich **verbonden voelen** met die specifieke plek. Mensen vinden het bijvoorbeeld fijn om het plantvak voor hun deur net te houden en mooi te maken. Anderzijds voelen ze schroom om zich over de vakken van de buren te bekommeren als ze die niet goed kennen en daar geen afspraken rond gemaakt hebben.
Een gevoel van **eigenaarschap werkt motiverend**. Buurtbewoners eigenen zich het vak toe en doen er hun eigen ding mee. Ze hebben **nood aan speelruimte**, om niet strak regels en afspraken te moeten volgen. Eigenaarschap kan echter ook **doorslaan in claimgedrag**, en op gespannen voet staan met een algemeen belang.

Groenwerkers geven aan dat **'gedeeld' beheer van deze plantvakken soms moeilijk is.** Welk vak wordt wel of niet (nog) door een buurtbewoner beheerd? Ze kunnen niet altijd voorbijgaan aan een plantvak dat er naar hun standaarden niet verzorgd uitziet. Wanneer ze dit aanpakken, voelt een buurtbewoner zich soms miskend. Of groenwerkers vinden het lastig een goed beheerd plantvak in buurtbeheer te moeten geven en het dan later terug over te moeten nemen en opnieuw te moeten beginnen enz. Er lijkt **veel energie verloren** te gaan.
Het is wellicht juister hier te spreken van **'verdeeld' beheer**. De plantvakken zijn verdeeld onder buurtbewoners en groenwerkers. Het is niet zo dat ze samen verantwoordelijk zijn voor alle plantvakken. Bij de Propere Pierkes is er wél die insteek. De Propere Pierkes verzamelen zwerfvuil waar ze willen en wanneer ze willen, maar intussen zorgen ook de medewerkers van IVAGO voor de netheid van de publieke ruimte. Dit soort gedeeld beheer vraagt wellicht een **omslag van 'eigenaarschap' naar 'stewardship'**: buurtbewoners dragen mee zorg voor een plek die van iedereen is. Ze volgen hierbij regels en afspraken die meer uitgaan van een algemeen belang dan hun persoonlijke voorkeuren.

Een andere vorm van collectiever zorg dragen voor de publieke ruimte is **commoning**: buurtbewoners dragen **samen** zorg voor een plek, die ze niet bezitten, maar waarvan de zorg aan hen gezamenlijk is toevertrouwd. Hier is naast de gedeelde zorg voor het groen, ook het **voor elkaar zorgen, samenwerken en onderhandelen belangrijk**. Buurtbeheer betekent een **oefening in democratie**. 'Samen doen' verbindt bovendien **overheen diversiteit**.

Foto 14: gedeelde materialenbak in een buurtmoestuin - foto Elke Denys

Hoewel het **collectiever**, het meer gedeeld maken van buurtbeheer, om meer investering in de organisatie ervan en in de onderlinge relaties vraagt, biedt het ook mogelijkheden tot **efficiënter en effectiever buurtbeheer**: zo kan materiaal gedeeld worden, wanneer een buurtbeheerder verhuist zijn er voldoende anderen om over te nemen, gezamenlijke werkmomenten zorgen dat buren elkaar leren kennen en afspraken kunnen maken over buurtbeheer: "Wied gerust het onkruid in het vak voor mijn deur.", "Ja, ik kom water geven aan de planten voor jouw deur wanneer je op vakantie bent.", …

Vaststelling 6 | buurtbeheer kan enkel op de lange termijn slagen als er voldoende geïnvesteerd wordt in ondersteuning

Doorheen onze gesprekken en interviews stelden we vast dat het belangrijk is om buurtbeheer op een goede manier te ondersteunen.

Die ondersteuning bestaat soms uit **subsidies**, zoals **wijkbudgetten** voor ontharden en vergroenen, en buurtbeheer. Hoewel deze belangrijk zijn om initiatief van bewoners te ondersteunen, zijn ze ook slechts tijdelijk en blijven projecten daardoor vaak niet bestaan.
Het is ook niet voor alle bewoners haalbaar een wijkbudget aan te vragen. Daarom is het goed dat er ook eenvoudiger te verkrijgen subsidies zoals **"wijk aan zet"** bestaan.

Daarnaast horen we ook over het belang van **ondersteuners**.

Er zijn **buurtbewoners die het grotendeels alleen of samen afkunnen**. Het soort ondersteuning dat zij nodig hebben is vooral

- een **directe lijn** met een medewerker die hun concrete vragen kan beantwoorden
- en medewerkers op het terrein die hen ondersteunen bij **zware of technische taken**, zoals het leveren van houtsnippers, het snoeien van bomen …. Of die hen het nodige materiaal kunnen lenen.
- Naar continuïteit van buurtbeheer toe is er nood aan een medewerker die kan **opvolgen of deze buurtbewoners het beheer nog opnemen**, en indien ze gestopt zijn, wie dit kan overnemen. Die er ook voor zorgt dat gemaakte afspraken doorgegeven worden aan nieuwe buurtbeheerders. Dit vraagt **aanwezigheid op het terrein** omdat buurtbewoners die stoppen dit vaak niet laten weten.

Andere buurtbewoners hebben meer ondersteuning nodig. Hetzij omdat **de plek die zij beheren groter is en er met meer mensen onderling overeengekomen moet worden**, hetzij omdat ze **een meer kwetsbare positie in de samenleving innemen**.

Foto 15: bord tegen overlast in een door de buurt beheerd park - foto Elke Denys

- Hier is een medewerker nodig die bijvoorbeeld de **subsidie helpt aanvragen** en die op gezette tijden **aanwezig is** bij buurtbeheer, het mee helpt organiseren, er een ruimere groep van buurtbewoners bij betrekt, een mandaat heeft om te bemiddelen bij conflicten, die kan toezien op de continuïteit van het buurtbeheer, die overlast op de plek kan helpen aanpakken enz.

Het is aangewezen dat zo'n ondersteuner **zowel sociale, groene als ecologische kennis en vaardigheden** heeft.
Het zijn in onze gesprekken vaak '**schakelpersonen**', die ook ruimer de link leggen tussen de noden van buurtbewoners en de stad zoals een buurtwerker, een wijkregisseur, een groene opbouwwerker, … In Rotterdam kiest de stad er bijvoorbeeld bewust voor om buurtbeheer te faciliteren via sociaal ondernemers en wijktuinmannen op die plekken waar buren zich minder in de mogelijkheid bevinden om dit zelf te doen.

Vaststelling 7 | buurtbeheer vereist een directe lijn met iemand met mandaat

Bewoners die buurtbeheer opnemen, hebben vragen: 'Hoeveel water moet ik geven aan deze planten? Moet ik snoeien? Wanneer komt de Groendienst langs om … houtsnippers te leveren, compost op te halen …? Mag ik een regenton aan mijn voordeur zetten? …'. We stellen tijdens onze gesprekken en observaties vast dat die **vragen snel beantwoord kunnen worden**, bijvoorbeeld wanneer een medewerker met kennis van zaken en/of mandaat op het terrein **aanwezig** is, of wanneer ze **rechtstreeks zo'n medewerker kunnen contacteren**. In die zin is het zinvol **schakelpersonen voldoende mandaat te geven** om over bepaalde zaken zelf te beslissen. Wanneer een directe lijn ontbreekt en/of vragen onbeantwoord blijven, ontstaat er frustratie.

Ook **groenwerkers op het terrein hebben vragen**: 'Wordt een vak nog beheerd door een buurtbewoner? Wie is de bewoner die een vak (onvoldoende) beheert? Mogen/moeten zij beheer van het vak overnemen? Waar woont de bewoner die ze willen aanspreken over een probleem met veiligheid bij een vak in buurtbeheer? …'
De Groendienst plaatst **'Hier bloeit de buurt'-tegels** bij plantvakken om aan te geven dat ze in buurtbeheer zijn. En er is een **Excellijst** waarin opgenomen is welke vakken door welke buurtbewoner in buurtbeheer genomen zijn. We horen echter in de gesprekken dat deze systemen onvoldoende werken. De tegels en de Excellijst zijn wellicht **te statisch om een dynamische werkelijkheid bij te houden**. Buurtbewoners stoppen bijvoorbeeld met buurtbeheer maar laten het niet weten.
Er zijn ook **kaartjes** voorzien die groenwerkers bij buurtbewoners in de bus kunnen stoppen om hen aan te spreken op buurtbeheer. De indruk ontstaat dat medewerkers zich **niet altijd comfortabel voelen bij zo'n aanpak**.
Soms hebben medewerkers voldoende **rechtstreeks contact met betrokken mensen of organisaties** in de straat, om het even na te vragen. Indien niet dan **maken ze een eigen inschatting** om het beheer van een plantvak (deze keer) al dan niet over te nemen.

Het lijkt vanuit deze vaststellingen zinvol zoveel mogelijk **in te zetten op rechtstreekse communicatie met bewoners** om wederzijdse vragen vlot van een antwoord te voorzien.

Vaststelling 8 | buurtbeheer vereist educatie en biedt educatief potentieel

De **kennis van groen(beheer)** is, volgens mensen die we gesproken hebben, soms **bedroevend laag** bij buurtbewoners. Bewoners die aan buurtbeheer doen zitten vaak met allerhande vragen: welke plant kan op deze plek gedijen? Is dit onkruid? Moet ik snoeien? Wanneer? Hoe? ... Deze **nood aan informatie wordt veelal ad hoc en informeel gelenigd**: buurtbewoners zoeken de informatie zelf op, ze leren het van een andere buurtbeheerder -die eventueel vakkennis heeft-, ze klampen een groenwerker op het terrein aan…
Schakelpersonen organiseren soms meer collectieve **formele leermomenten** waarbij ze een expert uitnodigen.

Daarnaast noemt men in de gesprekken ook een **gebrek aan ecologisch bewustzijn**, niet alleen bij buurtbewoners en de ruimere bevolking maar bijvoorbeeld ook bij groenwerkers. Beide kunnen zich bijvoorbeeld storen aan een verwilderd plantvak met nochtans ecologisch waardevolle pioniersvegetatie.
Op **plekken waar op een ecologische wijze aan buurtbeheer gedaan wordt**, kunnen buurtbewoners met vragen of bedenkingen in gesprek gaan met buurtbeheerders. Het zijn ook plekken waar buurtbewoners de impact van ecologisch beheer kunnen ervaren. Het is **tastbaar**. Op deze manier kan ecologisch bewustzijn onder buurtbewoners groeien. Vereiste is dan wel dat deze plekken **toegankelijk** zijn.

Er is intussen ook heel wat **ervaringskennis rond buurtbeheer**. Het is zinvol deze kennis blijvend te verzamelen en er over **uit te wisselen**. Zo kan **verder gebouwd worden op wat blijkt te werken**.